

BÖLÜM 24

PREOPERATİF DÖNEMDE SANAT TERAPİ

Şule BATÇIK¹

“Sanat ruhtan günlük kirleri yıkar.”
Pablo Picasso

GİRİŞ

Günümüzde, operasyonu planlanan hastalarda preoperatif dönemde oluşan ve operasyona doğru giderek artan anksiyete ve stres ile postoperatif dönemde karşılaşılan ağrı ve stresin yönetiminde medikal yöntemlerin yanında tamamlayıcı tedavi modaliteleri de kullanılmaktadır. Bunlar arasında tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar ulaşan ve sürekli gelişerek kullanım alanı genişleyen bir yöntem, sanat terapidir.

Sanat terapi, çizim, boyama, yontma, müzik, dans, drama ve fotoğrafçılık gibi sanat araçları kullanılarak, kişinin sözel yaklaşımla kolay bir şekilde dışa vuramadığı duygu ve düşünceleri, yaşadığı anksiyete ve stresi daha kolay ve bireysel bir şekilde ifade etmesinin sağlanması amacıyla pek çok alanda olduğu gibi tıpta da yaygın bir şekilde yararlanılan tamamlayıcı bir tedavi modalitesidir. Özellikle psikolojik ve mental kondisyonların iyileştirilmesinde ve kişinin yaşam kalitesinin artırılmasında etkin bir şekilde kullanılmakta olan sanat terapi, cerrahi alanlarda da giderek daha fazla uygulama alanı bulmakta ve yeni yaratıcı tekniklerle uygulama alanı sürekli bir şekilde genişlemektedir.

Bu bölümde sanat terapinin kısa bir açıklaması ile başlanarak tarihsel seyri ile devam edilmektedir. Sanat terapinin özellikle tıp alanındaki kullanımına ve preoperatif dönemde sanat terapi pratiğine yer verilmektedir. Bölüm, sanat terapi konusunda gelecek yönlemlerle sona ermektedir.

Sanat Terapi

American Art Therapy Association’a (AATA-Amerikan Sanat Terapi Derneği) göre sanat terapi; sanat ortamının, yaratıcı süreçlerin ve ortaya çıkan sanat eserlerinin duyguları keşfetmek, duygusal çatışmaları uzlaştırmak, öz farkındalığı güçlendirmek, duyguları yönetmek, sosyal beceriler kazandırmak ve anksiyeteyi azaltmak için kullanıldığı bir alandır (1). Sanat terapi, sanatın duyguların estetik bir taşıyıcısı olduğu ve bu yolla ortaya çıkan duygusal rahatlamadan birey üzerinde terapötik etkisi olduğu felsefesine sahip bir dizi etkinlik içermektedir.

¹ Dr Öğr Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Anestezi ve Reanimasyon AD. sule.batcik@erdogan.edu.tr

fark yok iken, resim etkinliği sonrası müdahale grubundaki çocuklarda anksiyete düzeyinin anlamlı olarak azaldığı saptanmıştır (52).

Gelecek Yönelimler

Literatürde tıbbi sanat terapi uygulamalarının yalnızca kısa vadeli sonuçları bulunduğundan, bu konuda sanat terapinin etkinliğini ölçmek amacıyla uzun süreli izlem içeren çalışmalara ihtiyaç vardır. Sanat terapi anlamı aşırı geniş ve esnek olan bir kavramdır. Konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda özellikle “Tıbbi Sanat Terapi” teriminin kullanılmasında yarar vardır. İnternetin ve özellikle sosyal medya kullanımının arttığı ve pediatrik yaş grubunda bile yaygınlaştığı göz önüne alındığında, preoperatif dönemde uygulanacak sanat terapinin, sanal gerçekliğinde bu alanda kullanılmaya başlamasıyla birlikte yakın bir gelecekte çok farklı boyutlar kazanacaktır. Tıbbi sanat terapi henüz keşfedilmeyi bekleyen oldukça geniş bir alanı temsil etmektedir. Günümüzde mevcut olan sanat terapistliği belki de günümüzde bir yan dal olarak tıbbi sanat terapistliği olarak uygulama alanı bulacaktır. Son olarak özellikle cerrahi uygulamalarda preoperatif dönemde sanat terapinin kullanımı konusundaki literatür oldukça kısıtlıdır ve bu konuda yapılacak çalışmalara acilen ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Cerrahi müdahale gibi invaziv ve agresif tedavi geçiren hastalar hem preoperatif, hem de postoperatif dönemler, hem de intraoperatif dönemde genel anestezi indüksiyonu sırasında stres ve anksiyete yaşamakta, ağrı çekmektedir. Perioperatif dönemin bu istenmeyen etkileri genellikle farmasötik yollardan ilaç tedavisi ile giderilmeye çalışılmaktadır. Son zamanlarda popülerlik kazanmaya başlayan tıbbi sanat terapi uygulamaları ise hem anksiyete, stres ve ağrının azalmasına yardım-

cı olmakta, hem bu yolla verilen medikal tedavinin etkinliğini artırmaktadır. Tıbbi literatür incelendiğinde, tıbbi sanat terapi uygulamalarının yeterince yaygın olmadığı ve ağırlıklı olarak pediatrik hastalar gibi bazı hasta gruplarında kullanıldığı gözlenmektedir. Bu konuda geliştirilecek olan algoritma ve prosedürlerle preoperatif dönemde sanat terapi uygulamaları daha yaygın hale gelecek ve alınacak geri bildirimlere göre bu uygulamalar çeşitlendirilerek etkinlikleri artırılacaktır. Bugüne kadar preoperatif tıbbi sanat terapi uygulamaları çocuklar, yaşlı popülasyonlar, kanser ve kalp hastaları gibi hasta gruplarında başarılı sonuçlar vermiştir. Ayrıca bu uygulamaların verilen ilaç dozlarını düşürerek maddi katkılar da sağladığı bilinmektedir. Preoperatif tıbbi sanat terapi uygulamalarının tüm cerrahi alanlarına yayılarak anksiyete, stres ve ağrı yönetimi tedavisinde tamamlayıcı bir terapi türü olarak kullanılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. American Art Therapy Association. About Art Therapy 2013. <http://arttherapy.org> [Erişim Tarihi: 30/11/2020].
2. Sandra M, Walsh SC. Testing the efficacy of creative- arts intervention with family caregivers of patients with cancer. J Nurs Scholarsh. 2004; 36(3): 214e219.
3. Ager A, Akesson B, Stark L, et al. The impact of the school based psychosocial structured activities (PSSA) program on conflict affected children in Northern Uganda. Journal of Child Psychology and Psychiatry. 2011; 52, 1124–1133.
4. Ugurlu N, Akca L, Acarturk C. An art therapy intervention for symptoms of post-traumatic stress, depression and anxiety among Syrian refugee children, Vulnerable Children and Youth Studies. 2016; 11:2, 89-102.
5. Fleshman B & Fryear JL. The arts in therapy. Chicago: NelsonHall, 1981
6. Edwards D. Art Therapy. California: Sage publications, 2004
7. Packard S. A History of Art Therapy. Art Education. 1980 ; 33(4): 10-14.

8. Gill D. *Melancholic Modalities: Affect, Islam, and Turkish Classical Musicians*. New York: Oxford University Press, 2017
9. Case C, Dalley T. *The handbook of art therapy*. London: Tavistock/Routledge, 1992.
10. Freud S. The Origin and Development of Psychoanalysis. January 1955. *The American Journal of Psychology* XXI(2). doi: 10.2307/1413001.
11. Susan Hogan. *Healing Arts: The History of Art Therapy*. UK: Jessica Kingsley Publishers, 2001.
12. Elsie JS. *Theories of Counseling and Psychotherapy: An Integrative Approach*. USA: SAGE Publications, 2014
13. Malchiodi (Ed.) *Expressive therapies*. New York: Guilford Press, 2005
14. Junge MB. *The Modern History of Art Therapy in the United States*. Springfield: Charles C. Thomas. Publisher, 2010
15. Kramer E . *Art as therapy with children*. New York: Schocken Books, 1971
16. Slayton SC, D'Archer J, Kaplan F. Outcome Studies on the Efficacy of Art Therapy: A Review of Findings, *Art Therapy*. 2010; 27:3, 108-118.
17. Christenson G. Why we need the arts in medicine. *Minn Med*. 2011; Jul;94(7):49-51.
18. Avrahami D. Visual art therapy's unique contribution in the treatment of post-traumatic stress disorders. *Journal of trauma and dissociation*, 2005; 6: 5-38.
19. Spring D. Thirty-year study links neuroscience, specific trauma, PTSD, Image conversion, and language translation. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*. 2004; 21: 200-209.
20. Stok, M. Eenmalige exposure in beeldende therapie. Onderzoek naar het in beeld brengen van traumatische ervaringen op traumagerelateerde klachten. *Tijdschrift voor Vaktherapie*. 2007; 3: 3-10.
21. Wertheim-Cahen T. De rol van vaktherapieën bij de behandeling van psychotrauma. In PG H Aarts & WD Visser (Eds.), *Trauma: Diagnostiek en behandeling*. Houten, The Netherlands: Bohn Stafleu van Loghum, 2007 (pp. 313-328)
22. Johnson DR, Lahad M. Creative therapies for adults. In EB Foa, T M Keane, & MJ Friedman (Eds.), *Effective treatments for PTSD: Practice guidelines from the International society for Traumatic Stress Studies*. New York, NY: Guilford, , 2009 (pp. 600-602)
23. Foa EB, Keane TM, Friedman MJ, Cohen JA. *Effective treatments for PTSD: Practice guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies* (2nd ed.), New York, NY: Guilford Press, 2009
24. Öster I, Svensk AC, Magnusson EVA, et al. Art therapy improves coping resources: A randomized, controlled study among women with breast cancer. *Palliat Support Care*. 2006 ;4(1): 57-64. doi: 10.1017/s147895150606007x.
25. Anand SA. Dimensions of Art Therapy in Medical Illness. In *The Wiley Handbook of Art Therapy* (eds DE Gussak and ML Rosal) Chichester, UK: John Wiley & Sons, 2016. <https://doi.org/10.1002/9781118306543.ch39>.
26. Lisy K. CNCF podcast: music interventions for preoperative anxiety. *International Journal of Nursing Practice*, 2014; 20, 686.
27. Wakim J, Smith S, Guinn C. The Efficacy of Music Therapy. *American Society of Peri Anesthesia Nurses*. 2010; 25 (4), 226-232.
28. Vaughn F, Wichowski H, Bosworth G. Does Preoperative Anxiety Level Predict Postoperative Pain? *AORN Journal The Official Voice of Perioperative Nursing*. 2007; 85 (3), 589-604.
29. Pritchard MJ. Identifying and assessing anxiety in pre-operative patients. *Nursing Standard*. 2009; 23 (51), 35-40
30. Takagi H, Ando T, Umemoto T & ALLICE (All-Literature Investigation of Cardiovascular Evidence) Group. Perioperative depression or anxiety and postoperative mortality in cardiac surgery: a systematic review and meta-analysis. *Springer Japan Heart and Vessels*. 2017; 32 (12), pp 1458-1468.
31. Salmela M, Salanterä S, Aronen ET. Coping with hospital-related fears: experiences of pre-school-aged children. *Journal of Advanced Nursing*. 2010; 66 (6), 1222- 1231.
32. He HG, Zhu L, Chan SWC, et al. Therapeutic play intervention on children's perioperative anxiety, negative emotional manifestation and postoperative pain: a randomized controlled trial. *Journal of Advanced Nursing*. 2015; 71, 1032-1043.
33. Manyande A, Cyna AM, Yip P, Chooi C, Middleton P. Non-pharmacological interventions for assisting the induction of anaesthesia in children. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. 2015, Issue 7. Art. No.: CD006447. doi: 10.1002/14651858.CD006447.
34. Dionigi A, Sangiorgi D, Flangini R. Clown intervention to reduce preoperative anxiety in children and parents: a randomized controlled trial. *Journal of Health Psychology*. 2014; 19, 369-380.
35. Vagnoli L, Caprilli S, Messeri A. Parental presence, clowns or sedative premedication to treat preoperative anxiety in children: what could be the most promising option? *Paediatric Anaesthesia* . 2010; 20, 937-943.
36. Bradt J, Dileo C Shim, M (2013). Music interventions for preoperative anxiety. *The Cochrane database of systematic reviews*. 2013; 6, 1-2.
37. Kerimoglu B, Neuman A, Paul J, et al. Anesthesia induction using video glasses as a distraction tool for the management of preoperative anxiety in children. *Anesth Analg*. 2013; 117: 1373-9.
38. Kim H, Jung SM, Yu H, et al. Video Distraction and Parental Presence for the Management of

- Preoperative Anxiety and Postoperative Behavioral Disturbance in Children: A Randomized Controlled Trial. *Anesth Analg*. 2015; 121: 778-84.
39. Rhodes L, Nash C, Moisan A, et al. Does pre-operative orientation and education alleviate anxiety in posterior spinal fusion patients? A prospective, randomized study. *J Pediatr Orthop*. 2015; 35: 276-9.
40. Sadegh Tabrizi J, Seyedhejazi M, Fakhari A, et al. Preoperative Education and Decreasing Preoperative Anxiety Among Children Aged 8-10 Years Old and Their Mothers. *Anesthesiol Pain Med*. 2015; 5: e25036.
41. Sola C, Lefauconnier A, Bringuier S, et al. Childhood preoperative anxiolysis: Is sedation and distraction better than either alone? A prospective randomized study. *Paediatr Anaesth*. 2017; 27: 827- 34.
42. William Li HC, Lopez V, Lee TL. Effects of preoperative therapeutic play on outcomes of school-age children undergoing day surgery. *Res Nurs Health*. 2007; 30: 320-32.
43. Agostini F, Monti F, Neri E, et al. Parental anxiety and stress before pediatric anesthesia: a pilot study on the effectiveness of preoperative clown intervention. *J Health Psychol*. 2014; 19: 587-601.
44. Zahr LK. Therapeutic play for hospitalized preschoolers in Lebanon. *Pediatr Nurs*. 1998; 24: 449-54.
45. Meiri N, Ankri A, Hamad-Saied M, et al. The effect of medical clowning on reducing pain, crying, and anxiety in children aged 2-10 years old undergoing venous blood drawing—a randomized controlled study. *Eur J Pediatr*. 2016; 175: 373-9.
46. Kocherov S, Hen Y, Jaworowski S, et al. Medical clowns reduce pre-operative anxiety, post-operative pain and medical costs in children undergoing outpatient penile surgery: A randomised controlled trial. *J Paediatr Child Health*. 2016; 52: 877-81.
47. Newman N, Kogan S, Stavsky M, et al. The impact of medical clowns exposure over postoperative pain and anxiety in children and caregivers: An Israeli experience. *Pediatr Rep*. 2019 Sep 24; 11(3): 8165.
48. Davis-Evans, C. Alleviating Anxiety and Preventing Panic Attacks in the Surgical Patient. *AORN Journal*. 2013, 97 (3), 354-360.
49. Johnson B, Raymond S, Goss J. Perioperative Music or Headsets to Decrease Anxiety. *American Society of Peri Anesthesia Nurses*. 2012; 27 (3), 146-154.
50. Amiri, M., Sadeghi, T. & Negahban Bonabi, T. The effect of natural sounds on the anxiety of patients undergoing coronary artery bypass graft surgery. *Perioper Med*. 2017; 6, 17 <https://doi.org/10.1186/s13741-017-0074-3>.
51. Ghetti C, Seton E. Effect of Music Therapy with Emotional-Approach Coping Preprocedural Anxiety in Cardiac Catheterization: A Randomized Control Trial. *Journal of Music Therapy*. 2013; 50 (2), 93-122.
52. Sadeghi N, Raeisi L. Effect of Drawing Distraction on Children's Preoperative Anxiety: A Clinical Trail. *J Mazandaran Univ Med Sci*. 2019; 29 (175) : 86-97